

ద్వితీయ ముద్రాకః - ప్రథమః ఖండః

మం॥ తదేతత్ సత్యం యథా సుదీప్తాత్ పావకాద్

విస్ఫులింగా స్సహస్రశః ప్రభవంతే సరూపాః ।

తథాఽక్షరాద్వివిధాః సోమ్య భావాః

ప్రజాయంతే తత్ర చైవాపియన్తి ॥ 1 ॥

టీక॥ తత్ = ఆ; ఏతత్ = ఈవిషయము; సత్యం = సత్యము; సుదీప్తాత్
= లెస్సగా మండుచున్న; పావకాత్ = అగ్నినుండి; సరూపాః = సమాన
రూపములైన; విస్ఫులింగాః = అగ్నికణములు; సహస్రశః = వేలకొలది;
యథా = ఏవిధముగా; ప్రభవంతే = పుట్టుచున్నవో; తథా = ఆ విధముగా;
సోమ్య = సౌమ్యస్వరూపుడా; అక్షరాత్ = నాశనములేని అక్షర పరబ్రహ్మము
నుండి; వివిధాః = నానావిధములగు; భావాః = ఆత్మలు (జీవులు);
ప్రజాయంతే = లెస్సగాబుట్టుచున్నవి; తత్ర చ + ఏవ = ఆ అక్షరబ్రహ్మము
నందే; అపియన్తి = లయమునొందుచున్నవి;

తా॥ అయీ బ్రహ్మము సత్యము. అగ్ని నుండి యగ్ని కణములు
పుట్టినట్లక్షర బ్రహ్మమునుండి జీవులు పుట్టి యా శబల బ్రహ్మమునందే
లయమగుచున్నవి.

మం॥ దివ్యో హ్యమూర్తః పురుషః స బాహ్యభ్యంతరో హ్యజః ।

అప్రాణో హ్యమనాః శుభ్రో హ్యక్షరాత్ పరతః పరః ॥ 2 ॥

టీక॥ దివ్యః = స్వప్రకాశుడును; అమూర్తః = రూపములేనివాడును; పురుషః = శరీరము లందుండువాడును; స బాహ్య+ అభ్యంతరః = బయటను లోపలను కూడియుండువాడును; అజః = పుట్టుకలేనివాడును; అప్రాణః = ప్రాణములేనివాడు; అమనాః = మనస్సులేనివాడును; శుభ్రః = పరిశుద్ధుడును; అక్షరాత్ = అక్షర బ్రహ్మమునకంటెను; పరతః = పరాప్రకృతి కంటెను; పరః = వేరైనవాడు; హి = కదా.

మం॥ ఏతస్మాజ్జాయతే ప్రాణో మనః సర్వేంద్రియాణి చ ।

ఖం వాయుర్జ్యోతిరాపః పృథివీ విశ్వస్యధారిణీ ॥ 3 ॥

టీక॥ ఏతస్మాత్ = ఈ శబలబ్రహ్మమునుండి; ప్రాణః = ప్రాణము; మనః = మనస్సు; సర్వేంద్రియాణి చ = జ్ఞానకర్మేంద్రియములును; ఖం = ఆకాశమును; వాయుః = వాయువును; జ్యోతిః = తేజస్సును; అపః = జలమును; విశ్వస్యధారిణీ = ప్రపంచమునంతటిని ధరించుచున్న; పృథివీ = భూమియు; జాయంతే = పుట్టుచున్నవి; పంచభూత స్థానములే పంచ భూతములనియును 'విశ్వస్యధారిణీ' శబ్దముచే గ్రహింపదగినది.

మం॥ అగ్నిర్మూర్తా చక్షుషీ చంద్రసూర్యౌ

దిశః శ్రోత్రే వాగ్వివృతాశ్చ వేదాః ।

వాయుః ప్రాణో హృదయం విశ్వమస్య

పద్భ్యాం పృథివీ హ్యేష స్సర్వభూతాంతరాత్మా ॥ 4 ॥

టీక॥ ఆ శబలబ్రహ్మమునకు, అగ్నిః = అగ్ని; ముర్ధా = మూర్ధము; చంద్రసూర్యౌ = చంద్రసూర్యులు; చక్షుషీ = కన్నులు; దిశః = దిక్కులు; శ్రోత్రే = చెవులు; వేదాః = వేదములు; వాక్+ వివృతాః = వాక్కుచే వికసింపబడిన శబ్దములు; వాయుః = వాయువు; ప్రాణః = ప్రాణము; అస్య విశ్వం = ఈవ్రపంచమే; హృదయం = హృదయము; పద్భ్యాం = పాదములు; పృథివీ = భూమి; ఏషః = ఈ శబలబ్రహ్మము; సర్వభూత = సకల ప్రాణులకును; అంతరాత్మా = అంతరాత్మ; హి = కదా.

మం॥ తస్మాదగ్నిః సమిధో యస్య సూర్యః

సోమాత్ పర్జన్యః ఓషధయః పృథివ్యామ్ ।

పుమాన్ రేతః సింఛతి యోషితాయాం

బహ్వోః ప్రజాః పురుషాత్ సంప్రసూతాః ॥ 5 ॥

టీక॥ యస్య = శబలబ్రహ్మమునకు మూర్ధముగాజెప్పబడిన యే ద్యులోకాగ్నికి; సూర్యః = సూర్యుడు; సమిధః = సమిధలో; ఆ అగ్నిః = ద్యులోకాగ్ని; తస్మాత్ = ఆ శబలబ్రహ్మమునుండి; (పుట్టును) సోమాత్ = చంద్రునినుండి; పర్జన్యః = పర్జన్యుడు (పుట్టును); పృథివ్యాం = భూమి యందు; ఓషధయః = ఓషధులు పుట్టును; యోషితాయాం = స్త్రీయందు; పుమాన్ = పురుషుడు; రేతః = శుక్లమును; సింఛతి = తడుపుచున్నాడు; పురుషాత్ = అక్షర పురుషునివలన; బహ్వోః ప్రజాః = అనేకులగు ప్రజలు; సంప్రసూతాః = పుట్టిరి; సమిధ్యతే అగ్నిరనయేతి సమిత్, అనయా = దీనిచే; అగ్నిః = అగ్ని; సం+ఇధ్యతే = లెస్సగా ప్రకాశించును; ఇతి = కనుక; సమిత్ = సమిధ.

తా॥ శబలబ్రహ్మమునుండి ద్యులోకాగ్ని పుట్టెను. ఇయ్యగ్నికి సూర్యుడు సమిధలు, చంద్రునినుండి పర్జన్యుడు పుట్టెను. భూమి నుండి ఓషధులు పుట్టెను. పురుషుడు స్త్రీయందు శుక్లమును తడుపును. ఇట్లుచేయగా శబల బ్రహ్మము నుండి అనేకులగు ప్రజలు పుట్టిరి.

సూర్యుడనబడు బుద్ధి బోధించుచుండగా మూర్ధమందున్న యహంకార మనెడు అగ్నిప్రజ్వరిల్లును. చంద్రుడనబడు మనస్సు సంకల్పించుచుండగా పర్జన్యుడు పుట్టెను. పర్జతీతి పర్జన్యః పృథుసేచనే. పర్జతి = చల్లును, ఇతి = కనుక, పర్జన్యః = పర్జన్యుడు ఆపోస్థానమున నుమ్మినీటిని వర్షింపజేయు శక్తియే పర్జన్యుడు. పృథివీయనబడు పృథివీస్థానమున శ్వాసయాడుచుండగా నానావిధ రసములనబడు నోషధులు పుట్టును. తద్వారా స్త్రీ పురుష సంయోగ మేర్పడి శబల బ్రహ్మముచే ననేక ప్రజలు సృష్టింపబడుదురు.

మం॥ తస్మాదృచః సామ యజ్ఞాంషి దీక్షా

యజ్ఞాశ్చ సర్వే క్రతవో దక్షిణాశ్చ ।

సంవత్సరశ్చ యజమానశ్చ లోకాః

సోమో యత్ర పవతే యత్ర సూర్యః ॥ 6 ॥

టీక॥ తస్మాత్ = ఆ శబలబ్రహ్మము నుండి; ఋచః = ఋగ్వేదమును; సామ = సామవేదమును; యజ్ఞాంషి = యజుర్వేదమును; దీక్షా = దీక్షయును; యజ్ఞాః చ = అగ్ని హోత్రాది కర్మలును; సర్వే క్రతవః = అగ్ని హోత్రము లేకనే చేయబడు క్రతువులును; దక్షిణాః చ = దక్షిణలును; సంవత్సరః చ = సంవత్సరమును; యజమానః చ = యజమానుడును; యత్ర = ఎచ్చట;

సోమః = మనస్సనెడు చంద్రుడును; యత్ర = ఎచ్చట బుద్ధియనబడు;
 సూర్యః = సూర్యుడును; పవతే = పవిత్రము చేయుచుందురో; అట్టి లోకాః
 = స్థూలములనబడు లోకములును; సంప్రసూతాః = పుట్టెను.

మం॥ తస్మాచ్చ దేవా బహుధా సంప్రసూతాః

సాధ్యా మనుష్యాః పశవో వయాంసి ।

ప్రాణాపానౌ ప్రీహియవౌ తపశ్చ

శ్రద్ధా సత్యం బ్రహ్మచర్యం విధిశ్చ ॥ 7 ॥

టీక॥ తస్మాత్+చ = ఆ అక్షరపురుషుని నుండియే; బహుధా = నానా
 విధములగు; దేవాః = దేవతలు; సంప్రసూతాః = పుట్టిరి; సాధ్యాః =
 సాధ్యులు; మనుష్యాః = మనుషులు; పశవః = పశువులు; వయాంసి
 = పక్షులు; ప్రాణాపానౌ = ప్రాణ అపానములు; ప్రీహియవౌ = వడ్లు,
 గోధుమలు; తపఃచ = తపస్సును; శ్రద్ధా = శ్రద్ధయు; సత్యం = సత్యము;
 బ్రహ్మచర్యం = బ్రహ్మచర్యమును; విధిః చ = శాస్త్రీయ విధులును;
 సంప్రసూతాః = పుట్టినవి.

మం॥ సప్త ప్రాణాః ప్రభవన్తి తస్మాత్

సప్తార్చిషః సమిధః సప్తహోమాః ।

సప్త ఇమే లోకా యేషు చరన్తి ప్రాణా

గుహశయా నిహితాః సప్త సప్త ॥ 8 ॥

టీక॥ గుహాశయాత్ = గుహను ఆధారముజేసికొనియున్న; తస్మాత్ = ఆ శబలబ్రహ్మమువలన; సప్త = సప్త సంఖ్యగల; ప్రాణాః = ప్రాణములును; సప్త+అర్చిషః = ఏడుమంటలును; సమిధ = సమిధలును; సప్త హోమాః = ఏడు హోమములును; యేష ఏ లోకములందు; ప్రాణాః = ప్రాణములు; చరంతి = సంచరించుచున్నవో; ఇమే = ఈ; సప్త = ఏడు; లోకాః = లోకములు; ప్రభవంతి = పుట్టినవి; సప్తసప్త = ఏడేసి, ఏడేసి వస్తువులు; నిహితాః = ఉంచబడినవి.

తా॥ (పంచకోశపరంపరకే గుహ యనెడు పేరు వేదాంచపంచ దశీయందున్నది.) “సప్తవైశీర్ష్యాః ప్రాణాః” సప్తవైప్రాణాః = ఏడు ప్రాణములు, శీర్ష్యాః = శిరస్సునందున్నవని శ్రుతి. ఇట్టి పంచ కోశాత్మక గుహయందున్న శబలబ్రహ్మమునుండి శిరస్సునందలి సప్తప్రాణములు పుట్టెను. మఱియు సప్తాగ్ని జ్వాలలు సప్త సమిధలు, సప్తహోమములు, యీ ప్రాణాదులు విహరించు సప్తలోకములు పుట్టినవి. మఱియు నేడేసి యేడేసి పదార్థము లిందుంచబడినవి. జ్ఞానేంద్రియమనోబుద్ధి గోళకములే సప్త లోకములు. వీనివృత్తులే యగ్నిజ్వాలలు, యింద్రియ మనోబుద్ధులే సప్తాగ్ని లగు సప్తప్రాణములు. శబ్దాది విషయగ్రహణమే సప్త హోమములు. సప్తచక్రములు, సప్తాధిదేవతలు మొదలగు నేడేడు జంటగానున్న వన్నియును నీసప్తస్థానములందున్నవి. (జీవమణియను గ్రంథమున కొంతవఱకు నిరూపించినాను.)

మం॥ అతః సముద్రా గిరయశ్చ సర్వేఽస్మాత్
 స్యన్దంతే సింధవ స్సర్వరూపాః ।
 అతశ్చ సర్వా ఓషధయో రసాశ్చ
 యేనైష భూతస్తిష్ఠత్యంతరాత్మా ॥ 9 ॥

టీక॥ అతః = ఈ శబలబ్రహ్మమువలన; సర్వే సముద్రాః = సర్వ సముద్రములు; గిరయః చ = పర్వతములును; పుట్టెను అస్మాత్ = ఇట్టి బ్రహ్మమునుండి; సర్వరూపాః = నానా దిగభిముఖములైన; సింధవః = నదులును; స్యన్దంతే = ప్రవహించుచున్నవి; యేన = ఏ కారణముచే; ఓషః = ఈ శబలబ్రహ్మము; భూతః = పొందబడినవాడై; అంతరాత్మా = అంతరాత్మగా; తిష్ఠతి = ఉన్నాడో; అతః = ఈ బ్రహ్మమువలన; సర్వా ఓషధయః = సమస్త ఓషధులును; రసాః చ = రసములును; సంప్రసూతాః = పుట్టినవి.

మం॥ పురుష ఏవేదం విశ్వం కర్మ
 తపో బ్రహ్మ పరామృతమ్ ।
 ఏతద్ యో వేద నిహితం గుహాయాం
 సోఽవిద్యాగ్రంథిం వికిరతీహ సోమ్య! ॥ 10 ॥

టీక॥ ఇదం = ఈ; విశ్వం = సమస్తమును; పురుషఃఏవ = అక్షర పురుషుడే; కర్మ = క్రియలును; తపః = జ్ఞానమయమై తపస్సును, పరా = పరావ్రకృతినబంధమైన; అమృతం = మోక్షమును; బ్రహ్మ = బ్రహ్మమే; గుహాయాం = పంచకోశరూపగుహయందు; నిహితం = ఉంచబడిన;

ఏతత్ = ఈ శబల బ్రహ్మమును; యః = ఎవడు; వేద = తెలుసుకొనుచున్నాడో;
 సః = అతడు; ఇహ = ఇక్కడనే; అవిద్యా = అవిద్యయనబడు; గ్రంథిం
 = ముడిని; వికిరతి = నశింపజేయుచున్నాడు.

తా॥ ఈ దృశ్యమంతయును, క్రియలును జ్ఞానమయమైన తపస్సును
 పరాప్రకృతినబంధమైన మోక్షమును బ్రహ్మమే. పంచకోశపరం పరా
 రూపమగు గుహయందున్న యీ బ్రహ్మమును దెలిసికొన్నవాడవిద్యా
 గ్రంథిని నశింపజేసికొనుచున్నాడు.

...

ద్వితీయ ముండకః - ద్వితీయః ఖండః

మం॥ అవి సన్నిహితం గుహాచరం నామ

మహత్ పదమత్రైతత్ సమర్పితమ్ ।

ఏజత్ ప్రాణన్నిమిషచ్చ యదేతజ్జానథ సదసద్

వరేణ్యం పరం విజ్ఞానాద్ యద్వరిష్టం ప్రజానామ్ ॥ 1 ॥

టీక॥ అక్షరబ్రహ్మము అవిః = యోగులకు ప్రకటమైనది; గుహాచరం = పంచకోశాత్మిక గుహయందే యున్నందున; సన్నిహితం = సమీపముననే యున్నది; నామ = ప్రసిద్ధమైనది; మహత్ = అన్నిటికంటెను గొప్పది; పరం = ప్రపంచముకంటె వేరైనది; ఏతత్ = ఈ; ఏజత్ = చలించుచున్నట్టియు; ప్రాణత్ = బ్రతికియున్నట్టియు; నిమిషత్ = నిద్రించినట్లున్నట్టియు జీవరాశి యంతయును; అత్ర = ఈ శబలబ్రహ్మమునందే; సమర్పితం = ఉంచబడినది; సత్ = వ్యావహారికమందు నిజమువలె దోచుచున్న స్థూల ప్రపంచమున కంటెను; అసత్ = పారమార్థికమందు దుచ్చుమై లేనట్టి సూక్ష్మ ప్రపంచమున కంటెను; వరేణ్యం = శ్రేష్ఠమైనది; యత్ = ఏదో; ఏతత్ = ఈ అక్షర పర బ్రహ్మమును; జానథ = తెలిసికొనుడు; విజ్ఞానాత్ = విజ్ఞాన మయకోశము అనబడు బుద్ధికంటె; పరం = ఇతరమైనది; యత్ = ఏదో; అది, ప్రజానాం = ప్రజలకు; పరిష్టం = శ్రేష్ఠమైనది.

మం॥ యదర్చిమద్ యదణుభ్యోఽణు చ
యస్మిన్ లోకా నిహితా లోకినశ్చ ।

తదేతదక్షరం బ్రహ్మ స ప్రాణస్తదు వాఙ్మనః

తదేతత్సత్యం తదమృతం తద్వేద్యవ్యం సోమ్య! విద్ధి ॥ 2 ॥

టీక॥ యత్ = ఏది; అర్చిమత్ = ప్రకాశవంతమైనదో; యత్ = ఏది; అణుభ్యః = అణువులకంటె; అణు = అణువైనదో, యస్మిన్ = దేని యందు; లోకాః = లోకములును; లోకినః చ = లోకమునందుండు వారును; నిహితాః = ఉంచబడియున్నారో; తత్ = ఆ; ఏతత్ = ఈ; అక్షరం = నాశనములేని; బ్రహ్మ = బ్రహ్మమును; సః = అదియే; ప్రాణః = ప్రాణము; తత్+ఉ = అదియే; వాక్ = వాక్కును; మనః = మనస్సును; తత్ ఏతత్ = అయ్యదియే; అమృతం = అమృతమును; తత్ = అదియే; వేద్యవ్యం = తెలిసికొనదగినది; సోమ్య = సోమ్యుడా!; తత్ = దానిని; విద్ధి = తెలిసికొనుము.

మం॥ ధనుర్ గృహీత్వైపనిషదం మహాస్త్రం

శరం హ్యపాసానిశితం సంధీయత ।

ఆయమ్య తద్భాగవతేన చేతసా

లక్ష్యం తదేవాక్షరం సోమ్య! విద్ధి ॥ 3 ॥

టీక॥ ఔపనిషదం = ఉపనిషత్సంబంధమైన; ధనుః = ధనుస్సును; గృహీత్వా = గ్రహించి; ఉపాసా = బ్రహ్మముయొక్క సమీపమునకు వేయబడు

చుండుటచే; నిశితం = పదునైన; మహాస్త్రం = మహాస్త్రముతో కూడిన; శరం
= బాణమును; సంధీయత = సంధిపవలయును; భాగవతేన = భగవత్సంబంధ
మైన; చేతనా = బుద్ధిచేత; ఆయమ్య = ధనుస్సును లాగి; తత్ అక్షరం ఏవ
= ఆ శబలబ్రహ్మమునే; లక్ష్మ్యం = లక్ష్మమునుగా; విద్ధి = తెలిసికొనుము.

మం॥ ప్రణవో ధనుః శరో హ్యాత్మా బ్రహ్మ తల్లక్ష్మ్యముచ్యతే ।

అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యం శరవత్ తన్మయో భవేత్ ॥ 4 ॥

టీక॥ ప్రణవః = ఓంకారము; ధనుః = ధనుస్సు; ఆత్మా = జీవుడు;
శరః = బాణము; తత్ = ఆ ప్రసిద్ధమైన; బ్రహ్మ = బ్రహ్మము; లక్ష్మ్యం =
లక్ష్మమని; ఉచ్యతే = చెప్పబడును; అప్రమత్తేన = ప్రమాదములేని చిత్త
వృత్తిచే; వేద్ధవ్యం = తెలిసికొనవలసినది; పిమ్మట, శరవత్ = బాణము
వలె; తన్మయః = తన్మయుడు; భవేత్ = అగును.

తా॥ మహాకారణము నందలి తులీయ వృత్తియనెడు ప్రణవమే ధనుస్సు,
బ్రహ్మమునప్పుడు సమీపించుటచే పరిశుద్ధుడైన జీవుడే బాణము.
ఉపనిషత్తులచే ప్రసిద్ధమైన బ్రహ్మమే లక్ష్మ్యము. ప్రమాదములేని చిత్తవృత్తిచే
దెలిసికొనవలసినది. పిమ్మట బాణమువలె జీవుడు బ్రహ్మైక్యమై తన్మయు
డగును.

మం॥ యస్మిన్ ద్యౌః పృథివీ చాంతరిక్షమోతం

మనః సహ ప్రాణైశ్చ సర్వైః ।

తమేవైకం జానథ ఆత్మానమన్యా

వాచో విముంచథామృతస్యైష సేతుః ॥ 5 ॥

టీక॥ యస్మిన్ = ఏ అక్షర పరబ్రహ్మమునందు; ద్యౌః = ద్యులోకాగ్నియు;
 పృథివీ = విశ్వధారిణీయగు పృథివియు; అంతరిక్షంచ = ఆకాశమును;
 మనః సహ = మనస్సుతోగూడ; సర్వైః = సమస్తములైన; ప్రాణైః చ =
 ప్రాణములతో కూడ; ఓతం = కూడుకొనియున్నవో; తం = ఆ; ఏకం ఏవ
 = ఒక్కటియైన బ్రహ్మమునే; ఆత్మానం = తన్నుగా; జానథ = తెలిసికొనుడు;
 అన్యః = ఇతరములైన; వాచః = వాక్కులను; విముంచథ = విడుపుడు;
 ఏషః = ఈశబలబ్రహ్మమే; అమృతస్య = అమృతస్వరూపమైన మోక్షమునకు;
 సేతుః = సేతువువంటి స్వరూపమైయున్నది.

తా॥ ద్యులోకాగ్ని పృథివ్యాకాశములు, మనస్సు ప్రాణవాయువులు
 మొదలగు వానితో గూడుకొన్న శబలబ్రహ్మమే తన స్వరూపమని తెలిసికొని
 వ్యర్థములగు నితరపలుకులను విడుపుడు. మోక్షము నొందుటకును,
 సంసారసాగరమును దాటుటకును నీ శబలబ్రహ్మము సేతువైయున్నది.

మం॥ అరా ఇవ రథనాభౌ సంహతా యత్ర నాడ్యః

స ఏషోఽన్తశ్చరతే బహుధా జాయమానః ।

ఓమిత్యేవం ధ్యాయథ ఆత్మానం

స్వస్తి వః పారాయ తమసః పరస్తాత్ ॥ 6 ॥

టీక॥ రథనాభౌ = రథముయొక్క నాభీయగు బండికుండయందు; అరా
 ఇవ = ఆకులవలె; యత్ర = ఏ హృదయాకాశమున; నాడ్యః = నాడు
 లన్నియు; సంహతాః = చక్కగా జేరినవో; తత్ర = ఆ హృదయాకాశము
 యొక్క; అంతః = లోపల; సః ఏషః = ఆయీ శబల బ్రహ్మము; బహుధా

= అన్ని ప్రకారములుగా; జాయమానః = కలుగుచున్నాడు; తమసః = అజ్ఞానము కంటె; పరస్తాత్ = వేరుగానున్న; పారాయ = తీరమును జేరుటకై; ఓం ఇతి = ఓం అని; ఏవం = సద్గురువు ఉపదేశించిన యీ ప్రకారముగా; ఆత్మానం = ఆత్మనుగూర్చి; ధ్యాయథ = ధ్యానముజేయుడు; వః = మీకు; స్వస్తి = శుభముగలుగును.

మం॥ యః సర్వజ్ఞః సర్వవిద్ యస్యైష మహిమా భువి ।

దివ్యే బ్రహ్మపురే హ్యేష వ్యోమన్యాత్మా ప్రతిష్ఠితః ॥ 7 ॥

టీక॥ యః = ఎవడు; సర్వజ్ఞః = సర్వమును దెలిసినవాడే; సర్వవిత్ = సర్వమును సాక్షిస్వరూపముచే తెలిసికొనుచున్నాడే; భువి = భూమియందు; ఏషః = ఈ; మహిమా = మహిమ; యస్య = ఎవనిదో; ఏషః = ఈ; ఆత్మా = అక్షరపరబ్రహ్మము; దివ్యే = దివ్యమైన; బ్రహ్మపురే = బ్రహ్మము యొక్క పట్టణమగు; వ్యోమని = కైవల్యస్వరూపమును, ఉదానస్వరూపమును, అగు చిదాకాశమునందు; ప్రతిష్ఠితః = ఉన్నాడు.

మం॥ మనోమయః ప్రాణశరీరనేతా

ప్రతిష్ఠితోన్నే హృదయం సంనిధాయ ।

తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యంతి ధీరా

ఆనందరూప మమృతం యద్విభాతి ॥ 8 ॥

టీక॥ మనోమయః = మనోమయకోశమునకును; ప్రాణశరీరా = ప్రాణమయ కోశమునకును; నేతా = నియామకుడై; అన్నే = అన్నమయకోశ స్థానమనబడు

పృథివీస్థానమునందు; ప్రతిష్ఠితః = స్థిరముగా నిలిచి; అమృతం = మోక్ష
స్వరూపుడై; ఆనందరూపం = ఆనందస్వరూపుడై; యత్ = ఏస్వరూపము;
విభాతి = ప్రకాశించుచున్నదో; తత్ = ఆ బ్రహ్మమును; ధీరాః = ధీరులు;
హృదయం = హృదయమును; సంనిధాయ = గురుసూటిలో లెస్సగా
ఉంచి; విజ్ఞానేన = విజ్ఞానముచేత; పరిపశ్యంతి = లెస్సగా జూచుచున్నారు.

తా|| ప్రాణమనోమయ కోశముల నియమించుచు, నన్నమయ కోశ
స్థానమైన పృథివీస్థానమున నెలకొని, మోక్షమగు నానందస్వరూపమై
ప్రకాశించు బ్రహ్మమును ధీరులు తమ హృదయమును పదిలపఱచుకొని
గురుసూటిలో నిలిచి లెస్సగా జూచుచున్నారు.

మం|| భిద్యతే హృదయగ్రంథిః భిద్యంతే సర్వసంశయాః ।

క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే ॥ 9 ॥

టీక|| పరా = పరావిద్యకంటె; వరే = శ్రేష్ఠమైన; తస్మిన్ = ఆశుద్ధ బ్రహ్మము;
దృష్టే (సతి) = కనబడుచుండగా; హృదయగ్రంథిః = హృదయమునకు
సంబంధించిన సంకల్పాత్మకమైన ముడి; భిద్యతే = భేదింపబడుచున్నది;
సర్వసంశయాః = సంశయములన్నియు; భిద్యంతే = భేదింపబడుచున్నవి;
అస్య = బ్రహ్మవలోకన మొనర్చు నీతని యొక్క; కర్మాణి = సుకృతదుష్కృత
కర్మలు; క్షీయంతే = నశించుచున్నవి.

మం|| హిరణ్యయే పరే కోశే విరజం బ్రహ్మ నిష్కలమ్ ।

తచ్చుభ్రం జ్యోతిషాం జ్యోతిః తద్యదాత్మవిదో విదుః ॥

టీక॥ హిరణ్మయే = ప్రకాశమయమైన; పరే = పరాప్రకృతి సంబంధమైన; కోశే = కోశమునందు; విరజం = రజోగుణములేని; నిష్కలం = విభాగములు లేని; శుభ్రం = శుద్ధమైన; జ్యోతిషాం జ్యోతిః = ప్రకాశించు వస్తువులకు ప్రకాశమునిచ్చు జ్యోతియైన; బ్రహ్మ = బ్రహ్మము; యత్ = ఏదియో; తత్ = దానిని; ఆత్మవిదః = బ్రహ్మవేత్తలు; విదుః = ఎఱుగుదురు.

తా॥ శుద్ధసౌత్విక వృత్తియనబడు తులీయముననున్న పరాప్రకృతి సంబంధమైన మహాకారణమునందుండగా, సంకల్పరూప రజోగుణము లేనట్టిదియు, సర్వవ్యాపకమైనందున విభాగములు లేనట్టిదియు తమోగుణ సంసర్గలేనందున శుద్ధమైనట్టిదియు. ప్రకాశించునట్టి సూర్య చంద్రాగ్ను లనబడు బుద్ధిమనోహంకారములకు ప్రకాశమునిచ్చు జ్యోతి స్వరూపమును నైన బ్రహ్మమేదో యా బ్రహ్మమును బ్రహ్మవేత్త లెఱుంగుదురు.

మం॥ న తత్ర సూర్యోభాతి న చంద్రతారకం

నేమా విద్యుతో భాన్తి కుతోఽయమగ్నిః ।

తమేవ భాన్తమనుభాతి సర్వం

తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి ॥ 11 ॥

టీక॥ తత్ర = ఆకైవల్య స్వరూపమగు శుద్ధబ్రహ్మ సమీపమున; సూర్యః = బుద్ధియనబడు సూర్యుడు; నభాతి = ప్రకాశింపడు; చంద్రః = మనస్సనెడు చంద్రుడును; తారకం = ఇంద్రియవృత్తులనబడు నక్షత్రములును; ఇమాః = ఈ; విద్యుతః = చిత్తశలనబడు ఎఱుకలును; నభాన్తి = ప్రకాశింపవు; అయం = ఈ; అగ్నిః = అగ్నియనబడు అహంకారము; కుతః = ఎట్లు

ప్రకాశించును?; భాంతం = స్వయం ప్రకాశడైన; తం ఏవ = ఆ బ్రహ్మమునే;
 అను = అనుసరించి; సర్వం = సమస్తమును; భాతి = ప్రకాశించుచున్నది;
 తస్య = ఆ బ్రహ్మముయొక్క; భాసా = ప్రకాశముచేత; ఇదంసర్వం = ఈ
 దృశ్య మంతయును; విభాతి = ప్రకాశించుచున్నది.

**మం॥ బ్రహ్మైవేద మమృతం పురస్తా,
 ద్రుహ్మ పశ్చాద్ద్రుహ్మ దక్షిణత శ్చోత్తరేణ,
 అథ శ్చోర్ధ్వం చ ప్రస్థతం
 బ్రహ్మైవేదం విశ్వమిదం పరిష్ఠమ్ ॥ 12 ॥**

టీక॥ పురస్తాత్ = ఎదురుగానున్న; ఇదం = ఇది; అమృతం = అమృత
 స్వరూపమైన; బ్రహ్మ+ఏవ = బ్రహ్మమే; పశ్చాత్ = వెనుక ప్రక్కన నున్నదియు;
 ద్రుహ్మ = బ్రహ్మమే; దక్షిణతః = కుడిప్రక్కననున్నదియు; ఉత్తరేణ =
 ఏడమప్రక్కననున్నదియు; అథ చ = క్రిందనున్నదియు; ఊర్ధ్వంచ =
 పైభాగమున; ప్రస్థతం = వ్యాపించినదియునైన; ఇదం = ఈ; విశ్వం =
 దృశ్యమగు ప్రపంచమంతయును; పరిష్ఠం = మిక్కిలి విస్తారమైన; బ్రహ్మైవ
 = బ్రహ్మమే; అతిశయేన ఉరుపరిష్ఠః అతిశయేన = మిక్కిలిగా; ఉరు
 = విరివియైనది; పరిష్ఠః = పరిష్ఠము.

...